

ספירת העומר חלק א'

הספירה ומשמעותה

ספירת העומר היא מצווה המקשרת בין פסח לבין שבועות, בין יציאת מצרים לבין מתן תורה בהר סיני. מלבד זאת, בתקופה זו אנו מתאבלים על מותם של עשרים וארבעה אלף תלמידיו של רבי עקיבא.

בנושא ספירת העומר יש שני שיעורי "מורשה". השיעור הראשון יתייחס ליסודותיה של מצוות ספירת העומר, לרעיון שמאחורי המצווה, ולסיבות האבלות בתקופה זו. השיעור השני ידון ב"ג בעומר שהוא יום של שמחה, ובאופן שבו נוכל לנצל את תקופת הספירה לשם צמיחה אישית.

שיעור זה יתייחס לשאלות הבאות:

- מדוע אנו סופרים את העומר?
- מדוע אנו סופרים מאחד עד ארבעים ותשע ולא ההפך?
- מדוע אנו מתאבלים בתקופה זו?

מבנה השיעור:

הקדמה: ערכו של הזמן

חלק ראשון: קורבן העומר
פרק א. המקור בתורה
פרק ב. המסר של קורבן העומר

חלק שני: ספירת העומר
פרק א. המקורות בתורה לספירת העומר
פרק ב. הטעמים לספירת העומר
פרק ג. תהליך הספירה
פרק ד. ארבעים ותשעה ימים וגם שבעה שבועות

חלק שלישי: ימי אבלות
פרק א. מותם של תלמידי רבי עקיבא
פרק ב. פרעות ומסעי הצלב

הקדמה: ערכו של הזמן

הזמן הוא, אולי, המתנה היקרה ביותר שה' העניק לנו. זהו מצרך שלא נוכל לסחור בו או להמירו והוא איננו מאבד מערכו לעולם בגלל שינויים כלכליים במשק. זהו מצרך שערכו הפוטנציאלי הוא אינסופי – אך תלוי, בסופו של דבר, באופן שבו אנו מנצלים אותו.

זמנו של העבד אינו שלו. כשהיו בני ישראל עבדים במצרים, הכתיבו להם כיצד ישתמשו בזמנם. המצרים הכריחו אותם לעבוד בכל שעות היום והלילה, ולא הייתה להם בחירה כיצד ינצלו את הרגעים ואת השעות שבחיהם.

ואז הגיעה יציאת מצרים, וכהרף עין, היו בני ישראל חופשיים. כעת, עתותיהם בידיהם. והייתה להם מצווה חדשה: לספור את הימים עד חג השבועות, היום שבו יקבלו את התורה. מה הייתה משמעותה של ספירה זו? כשסופר האדם כל יום בנפרד, הוא עשוי להבין את ערכו של כל יום. יום שעובר בלי שניצלו אותו להישגים משמעותיים הוא יום שבזבו, יום שלא ישוב. כל יום הוא מלא משמעות באותה מידה, גדוש פוטנציאל כמו היום הקודם. כשסופר אדם את הימים בספירת העומר, ורואה את המספרים עולים גבוה יותר ויותר, עליו להגיע להכרה מועזעת: הזמן עובר, שעות חייו חולפות להן, ועליו לבצע ספירת מלאי של הישגיו ולוודא כי הוא מנצל כל יום במלואו.

מה קורה כשאין האדם "תופס" את הזמן החולף? הרב יששכר פראנד מצטט צוואה שכתב רופא בטרם הלך לעולמו, בתקווה להעביר לילדיו את המסרים שלמד מחייו. להלן דבריו:

"ילדי היקרים, כשסיימתי את לימודי בבית הספר לרפואה, בער בי הדחף לעסוק במחקר רפואי ולגלות תרופה למחלה קשה. חשתי כי יש לי הכישורים והמימוניות, וביקשתי לעשות משהו גדול, משהו חשוב אשר בכוחו לשפר את בריאותם של אנשים רבים ולהוסיף להם שנות חיים. רציתי להיות רופא במלוא מובן המילה. אך גם רציתי להגיע לביטחון כלכלי. לא רציתי לדאוג כיצד אשלם את חשבונותי ואת תשלומי המשכנתא שלי. רציתי להעניק לאמכם רמת חיים נוחה. אז החלטתי לפתוח מרפאה בשכונת יוקרה ולעסוק ברפואה במשך עשר או חמש עשרה שנה: ארוויח כסף רב ואז אפרוש. לאחר מכן אוכל להתפנות להקדיש את יתרת חיי למחקר.

"במבט לאחור, הצד הגרוע ביותר של הסיפור הוא שאמכם הייתה עומדת מאחורי ההחלטה להיכנס למחקר. אמרתי לעצמי כי ברצוני להעניק לה את רמת החיים שהיא ראויה לה, אך אני יודע כי היא הייתה מסכימה לחיות ברמה צנועה יותר, והייתה מעודדת אותי לשאוף להגשים את מטרוטיי, אילו רק הייתי שואל אותה.

"ילדי היקרים, מה אוכל לומר? אני משאיר לכם את סיר הזהב. הוא אמור לשחרר אתכם מטרודות כלכליות. אל תטעו כפי שאני טעיתי. אל תבזבו את חייכם היקרים על עיבוי סיר הזהב."

(מתוך "From an Offer You Can't Refuse", הוצאת ארטסקרול, הרב יששכר פראנד)

לאחר שנות עמל רבות, הגיע רופא זה להכרה כי ביזבז עשרות שנים מחייו ברדיפה אחר עושר חומרי. הזמן שאותו יכול היה להקדיש למשפחתו או להגשמת אידיאלים נאצלים תועל לרדיפה אין סופית אחר כסף. וזמן זה לא ישוב לעולם.

מצוות ספירת העומר מזכירה לנו כי ימי חייו חולפים, ועלינו לתפוס כל יום ולמלא אותו במשמעות – בטרם יחלוף ואיננו.

חלק ראשון: קורבן העומר

שמה של "ספירת העומר" מגיע מקורבן מיוחד שהובא לבית המקדש. בטרם מותר לאכול מן התבואה החדשה שצמחה – חיטה, שעורה, שיבולת שועל, שיפון, כוסמת – יש להקריב בבית המקדש 'עומר' של קמח שעורים - קמח בכמות המתאימה להיאכל ביום אחד (עבור אדם אחד). קורבן זה מוקרב ביום השני של חג הפסח. זהו "קורבן העומר" (היום, כשבית המקדש עודנו בחורבנו, מותר לאכול מן התבואה החדשה לאחר סיומו של היום השני של פסח).

פרק א. המקור בתורה

1. ויקרא כג:יא – קורבן העומר מוקרב בראשית תקופת הקציר.

וידבר ה' אל משה לאמר דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם כי תבאו אל הארץ אשר אני נתן לכם וקצרתם את קצירה והבאתם את עמר ראשית קצירכם אל הכהן: והניף את העמר לפני ה' לרצונכם ממחרת השבת יניפנו הכהן:

פרק ב. המסר של קורבן העומר

הקורבנות שמקריבים במקדש הנם גדושי משמעות. מהם המסרים שניתן להפיק מקורבן העומר?

1. חזקוני, ויקרא כג:י – הכרת הטוב לקב"ה על היבול.

אין דרך ארץ שתאכלו מן החדש עד שתביאו ממנו דורון להקב"ה.

מהי ה"דרך ארץ" שאליה מתייחס החזקוני? עקרון יסודי בתורה הנו שכל רכושונו, הכנסותינו, והצלחתנו מגיעים מאלוקים. בראשיתו של הקציר השנתי, כשאנו קוצרים את פירות עמלנו, כמשמעם, מצווה עלינו התורה להביא קורבן תודה לה', כדי להביע את הכרתנו בעובדה כי כל התבואה שצמחה בשדותינו היא באמת מתנה ממנו.

2. ויקרא רבא כה:א – העומר מציין את הכרת תודתנו לה' שסיפק לנו את היבול.

א"ר ינאי בנוהג שבעולם אדם לוקח ליטרא אחת של בשר מן השוק כמה יגיעות הוא יגע כמה צער הוא מצטער עד שבישלה והבריות ישנין על מטותיהן והקדוש ברוך הוא משיב רוחות ומעלה עננים ומגדל צמחים ומדשן את הפירות ואין נותנים לו אלא שכר העומר הה"ד והבאתם את עומר ראשית קצירכם אל הכהן:

3. שפתי חיים, כרך ג', עמ' 40 – המטרה של העומר היא להכיר בכך שהכל בא מה'.

כדי שאדם ח"ו לא ירגיש "כחי ועוצם ידי" שלא יהשוב חרשתי זרעתי ועתה אני קוצר, הנה כי כן אני גידלתי את התבואה! לכן התורה מלמדת אותנו לא הוא בכחו כי אם הקב"ה נותן לנו את הפרנסה וממנו בא הכל. והאיך הוא הלימוד? על ידי שנותנים הראשית לה' החלק החביב ביותר בכורי התבואה, בכך מודים שהכל הוא מאת ה'. כאשר מקשרים את הראשית, בא הפרט, הראשית, ומוכיח על הכל, והכל מתקדש...

מכיוון שהקב"ה הוא המקור לכל אשר ברשותנו, עלינו לנצל את כל רכושונו לעבודתו. למעשה, כל פרט בקורבן העומר מסמל נקודה זאת – שרק באמצעות ההכרה כי ה' הוא במרכז קיומנו הופכים חיינו למספקים ומלאי משמעות.

4. הרב שמשון רפאל הירש, ויקרא כג:י – שגשוגנו ושמחת חיינו מקבלים כיוון ומשמעות מתוך ההקשר של הקב"ה והתורה.

משניתנה לכם – לא רק החירות – אלא גם העצמאות הלאומית, שעם זוכה לה בשבתו בארצו – וקצרתם את קצירה: והנה

אתם קוצרים את קציר הארץ, ומה שהארץ הצמיחה יגיע לרשותכם. והבאתם את עומר: הביאו עומר של הקציר הראשון – שיש בו כדי מזון לאדם במשך יום. את העומר תביאו אל הכהן, המייצג אתכם במקדש ה'... קצירה וקצירכם האמורים כאן מתייחסים רק לאותם גידולי קרקע, הנחשבים קציר עיקרי של הארץ ושל האומה. הרי אלו חמשת מיני דגן, שמהם מכינים את הלחם: חטה, שעורה, כוסמת, שיבולת-שועל ושיפון.... העומר בא מן השעורה המקדימה להבשיל.

כאן נוסף דין התנופה – המניף מוליך ומביא (לכל ארבע רוחות השמים), מעלה ומוריד. פעולות התנופה מתייחסות למזון החומרי, המיוצג בעומר (קמח), לרווחה (שמן) ולסיפוק חושי (לבונה); הן מטהרות אותם מכל אנוכיות (תנופה). [מיוצג ע"י מתן קורבן העומר לכהן המניף אותו – ראה ויקרא כג:י-יא.] והן מקדישות אותם לכלל ולה'. אחר כך מתקיימת ההגשה: הביטוי של כל קיומנו הארצי – על כל רווחתו ואושרו – מוגש בהכנעה לתורת ה' ולרוח הנדלית ממנה; רק בהשפעתה אפשר לקיים את הרמוז בתנופה: את הקדשת קיומנו הארצי לכלל ולשם ה'.

נקודות לסיכום החלק הראשון:

- ☞ התורה מצווה עלינו להביא קורבן מן השעורים ביום השני של פסח. מטרתו של קורבן זה, המכונה "עומר", היא להחדיר בנו את המודעות כי ה' הוא מקור שגשוגנו והמקור לכל נכסינו.
- ☞ תהליך הבאת קורבן העומר מסמל את העובדה כי אנו יכולים להגיע למשמעות וסיפוק בחיינו באמצעות הקדשת פעילותינו הארצית לעבודת ה'.

חלק שני: ספירת העומר

מצוות התורה היא לספור את הימים ואת השבועות מן היום השני של פסח ועד לערב שלפני חג השבועות, בסך הכל ארבעים ותשעה יום. ימי העומר הם ימי הכנה לחג השבועות, והם מקבילים לתקופה שבין יציאת מצרים לבין מתן תורה בהר סיני.

פרק א. המקורות בתורה למצוות ספירת העומר.

1. **ויקרא כג:טז-טז – מצווה לספור כל אחד מארבעים ותשעת הימים מפסח (שבו יצאו ישראל ממצרים) ועד שבועות (שבו קיבלו את התורה בהר סיני).**

וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמִּחְרַת הַשַּׁבָּת מִיּוֹם הַבֵּיאָכֶם אֶת עֹמֶר הַתְּנוּפָה, שִׁבְעַת שָׁבָתוֹת תִּמְיַמֶּנָּה: עַד מִמִּחְרַת הַשַּׁבָּת הַשְּׁבִיעִית תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם; וְהִקְרַבְתֶּם מִנְחָה חֲדָשָׁה לַה'.

2. **דברים טז:ט – מלבד המצווה לספור את הימים, יש מצווה לספור גם כל אחד משבעת השבועות.**

שִׁבְעָה שָׁבָעִת תִּסְפֹּר-לָךְ, מִהַחֵל חֲרָמֶשׁ בְּקָמָה תִּחַל לְסַפֵּר שִׁבְעָה שָׁבָעוֹת:

פרק ב. הטעמים לספירה

על פניו, נראית מצוה זו מוזרה מעט. האין די בידיעה שנכנסנו לתקופה מיוחדת שבין פסח לשבועות? מדוע עלינו לספור בפה כל יום?

1. **ספר החינוך, מצווה שו – הספירה מבטאת געגועים ותשוקה ליום הגדול והנורא שבו נקבל את התורה.**

מושרשי המצווה על צד הפשט, לפי שכל עיקרן של ישראל אינו אלא התורה, ומפני התורה נבראו שמים וארץ וישראל,

וכמו שכתוב [ירמיהו ל"ג, כ"ה] אם לא בריתי יומם ולילה וגו'. והיא העיקר והסיבה שנגאלו ויצאו ממצרים כדי שיקבלו התורה בסיני ויקיימוה... ומפני כן, כי היא כל עיקרן של ישראל ובעבורה נגאלו ועלו לכל הגדולה שעלו אליה, נצטוונו למנות ממחרת יום טוב של פסח עד יום נתינת התורה, להראות בנפשנו החפץ הגדול אל היום הנכבד הנכסף ללבנו, כעבד ישאף צל, וימנה תמיד מתי יבוא העת הנכסף אליו שיצא לחירות, כי המנין מראה לאדם כי כל ישעו וכל חפצו להגיע אל הזמן ההוא.

2. רמב"ם, מורה נבוכים ג:מג – לרומם את חג השבועות ולהכבו עלינו.

שבועות הוא יום מתן תורה. ולהגדיל היום ההוא נמנו הימים מן המועד הראשון אליו, כמי שממתין בו הנאמן שבאוהביו ושהוא מונה היום וגם השעות, וזאת היא סיבת ספירת העומר מיום צאתנו ממצרים עד יום מתן תורה, שהוא היה הכונה והתכלית ביציאתם באמרו ואביא אתכם אלי (שמות י"ט:ד).

כך מדגישה ספירת ימי העומר את משמעותו של חג השבועות ואת התורה שקיבלנו ביום זה. הספירה לקראת קבלת התורה משדרת את חשיבותה עבורנו ואת אהבתנו כלפיה וגם מזכירה לנו חשיבות זו ואהבה זו. אך יש משהו בספירה זו שהוא עדיין קצת מוזר: בדרך כלל, כשאנשים סופרים את הימים לקראת אירוע חשוב, הם סופרים בסדר יורד ("נשארו עוד עשרה ימים..."). מדוע אנו סופרים בסדר עולה, מתחילים בספירה של "היום יום אחד לעומר" ומסיימים בספירה של "היום תשעה וארבעים יום" וחזן מזה, מדוע אנו מתחילים לספור ביום השני של חג הפסח ולא ביום הראשון?

3. ספר החינוך, מצווה שו – מאחר שאנו מייחלים ומצפים לחג השבועות, איננו רוצים להזכיר תחילה את המספר הגדול של הימים שנתרו. אנו סופרים מן היום השני של חג הפסח, ולא מן היום הראשון, כדי לא לפגום בהזכרת נס יציאת מצרים.

וזהו שאנו מונין לעומר, כלומר כך וכך ימים עברו מן המנין, ואין אנו מונין כך וכך ימים יש לנו לזמן, כי כל זה מראה בנו הרצון החזק להגיע אל הזמן, ועל כן לא נרצה להזכיר בתחילת חשבוננו ריבוי הימים שיש לנו להגיע לקרבן שתי הלחם של עצרת. ואל יקשה עליך לומר, אם כן, אחר שעברו רוב הימים של שבעה שבועות אלו, למה לא נזכיר מיעוט הימים הנשארים, לפי שאין לשנות מטבע החשבון באמצעו.

ואם תשאל, אם כן למה אנו מתחילים אותו ממחרת השבת ולא מיום ראשון, התשובה כי היום הראשון נתייחד כולו להזכרת הנס הגדול והוא יציאת מצרים, שהוא אות ומופת בחידוש העולם ובהשגחת השם על בני האדם, ואין לנו לערב בשמחתו ולהזכיר עמו שום ענין אחר, ועל כן נתקן החשבון מיום שני מיד.

לפי הסבר זה, הספירה כלפי מעלה ולא כלפי מטה היא ביטוי גדול יותר להתקשרותנו הרגשית לחג השבועות. הסבר זה מתאים לרעיון הכללי של העומר – כי עצם פעולת הספירה לקראת שבועות מדגישה את משמעותו של היום. אך יש הסבר נוסף, עמוק יותר, לתופעה זו, הנוגע בהיבט משמעותי מאוד של מצוות ספירת העומר.

4. הרב שמשון פנקס, "נפש שמשון: פסח, ספירת העומר ושבועות", עמ' 176 – אילו היו ימי ספירת העומר רק ימים החוצצים בינינו לבין חג השבועות, היינו סופרים כלפי מטה; אך מאחר שאלו הם ימי הכנה לשבועות, אנו מראים, באמצעות הספירה כלפי מעלה, כי כל יום מייצג הישג.

כאשר אדם סופר את הימים לקראת יום מסוים, הרי לימים שחולפים בינתיים אין משמעות. לדוגמא: אדם שאמור לקבל מתנה גדולה בעוד חמשים יום הריהו מתייחס למשך הציפייה למתנה כ"חמשים יום שמפריעים לי לקבל את המתנה", וכאשר חולף יום נשארו רק ארבעים ותשעה יום החוצצים בינו למתנה. אך לימי ספירת העומר אנו מתייחסים באופן אחר. ימים אלו הם ימים של בניה רוחנית, וכאשר אדם בונה בנין בעל עשר קומות הרי הוא סופר כל קומה: בניתי כבר קומה אחת, קומה שנייה, וכו', הוא לא אומר "נותרו לי תשע קומות לבנות". כך בימי ספירת העומר אנו בונים ומכינים את עצמנו למתן תורה, הקב"ה מצדו מוכן לתת לנו את התורה מיד, אך אנחנו פשוט לא מוכנים עדיין. ולכן אנו סופרים את ימי ההכנה ומונים את הקומות הרוחניות המכשירות אותנו לקראת מתן תורה.

משמעותה של תקופת ספירת העומר כתקופה של הישג רוחני קשורה בקשר הדוק לקורבנות המציינים את תחילתה ואת סופה של תקופה זו.

5. הרב אריה כרמל, Masterplan, הוצאת פלדהיים, עמ' 205 – ספירת ארבעים ותשעה יום היא תהליך בן שבעה שלבים, מחירות פיזית (המשותפת לנו ולבעלי החיים) ועד לתכלית רוחנית (שהיא שאיפה אנושית ייחודית).

קורבן העומר בפסח הובא מקציר השעורים. קורבן "שתי הלחם" בשבועות הובא מן החיטים. שעורים בעיקרם הם מאכל בהמה. חיטה היא מאכל בני אדם. התורה רומזת לנו כי עצמאות פיזית כשלעצמה עדיין מותירה את האדם – מנקודת מבט של התורה – ברמה של בעל חיים. ספירתם של ארבעים ותשעה יום מסמלת תהליך זיקוק בן שבעה שלבים ומציינת את התקדמותנו למעמד של בן אדם שלם עם קבלתנו את התורה בהר סיני, שבעה שבועות לאחר יציאת מצרים.

פרק ג. תהליך הספירה

פרטי המצווה מסוכמים בצורה ברורה בדברי הרמב"ם.

1. רמב"ם, הלכות תמידים ומוספים ז:כב-כה – הלכות ספירת העומר.

מצות עשה לספור שבע שבתות תמימות, מיום הבאת העומר – שנאמר "וספרתם לכם ממחרת השבת" (ויקרא כג, טו); ומצוה למנות הימים, עם השבועות – שנאמר "תספרו חמישים יום" (ויקרא כג, טז). ומתחילת היום מונין; לפיכך מונה בלילה, מליל ששה עשר בניסן.

שכח ולא מנה בלילה, מונה ביום. ואין מונין אלא מעומד; ואם מנה מיושב, יצא. מצוה זו על כל איש מישראל, ובכל מקום ובכל זמן; ונשים ועבדים, פטורין מספירת העומר. וצריך לברך בכל לילה אשר קדשנו במצוותיו וציונו על ספירת העומר – קודם שיספור; מנה ולא בירך – יצא, ואינו חוזר ומברך.

הלכות נוספות:

2. משנה ברורה תפט:ה – רשאי האדם לספור ספירת העומר בכל לשון, אך עליו להבין את הלשון שבה הוא סופר.

כתבו האחרונים דספירה מותר בכל לשון ובלבד שיבין אותו הלשון ואם אינו מבין אפילו סיפר בלשון הקודש אינו יוצא דכיון דלא ידע מאי קאמר אין זה ספירה.

3. שולחן ערוך, אורח חיים תפט:ז-ח – מי ששכח לספור ספירת העומר בלילה, יספור ביום ללא ברכה. מי ששכח לספור יממה שלמה, ימשיך לספור בימים הבאים, אך ללא ברכה.

שכח ולא בירך כל הלילה יספור ביום בלא ברכה. אם שכח לברך באחד מהימים בין יום ראשון בין משאר ימים סופר בשאר ימים בלא ברכה אבל אם הוא מסופק אם דילג יום אחד ולא ספר יספור בשאר ימים בברכה.

הרמב"ם ציין כי יש לספור את ספירת העומר בעמידה. מהו מקורה של הלכה זו?

4. מאה שערים, הלכות חדש וספירת העומר, עמ' 105 – הפסוק בו נצטוונו על הספירה מרמז כי יש לספור בעמידה.

קבלנו מרבתינו דאסמכתא דספירת העומר בעמידה, מדכתיב 'מהחל חרמש בקמה' תחל לספור, ללמדך שבקימה ובעמידה תספור.

על אף שיש לעמוד בספירת העומר, אדם הסופר בישיבה יצא ידי חובה.

5. **משנה ברורה, תפסו: – מצוות ספירת העומר אינה תלויה בכך שהאדם יעמוד.**

וצריך לעמוד משעה שמתחיל הברכה. ובדיעבד אפילו אם סיפר מיושב יצא.

פרק ד. ספירת ארבעים ותשעה יום ושבעה שבועות

פסוקי התורה מבלבלים מעט ביחס לפרמטרים המדויקים של מצווה זו. האם עלינו לספור ארבעים ותשעה יום, כדברי הפסוק בספר ויקרא, או שבעה שבועות, כפי שעולה מן הפסוק בספר דברים? התלמוד מסביר כי אנו נדרשים לספור הן את הימים והן את השבועות.

1. **תלמוד בבלי, חגיגה יז: – ספירת ימים ושבועות.**

והאמר אב"י מצוה למימני יומי, דכתיב (ויקרא כג) תספרו חמשים יום ומצוה למימני שבועי, דכתיב (דברים טז) שבעה שבועות תספר לך ועוד חג שבועות כתיב.

כיצד מנסחים את ספירת הימים והשבועות?

2. **שולחן ערוך, אורח חיים תפט:א – הניסוח הנכון של הספירה כולל הן את מספרו של היום עצמו והן (החל מן היום השביעי) את מספר השבועות.**

ביום הראשון אומר היום יום אחד בעומר עד שמגיע לז' ימים ואז יאמר היום שבעה ימים שהם שבוע אחד בעומר, וביום ח' יאמר היום שמונה ימים שהם שבוע אחד ויום אחד בעומר, וכן עד שיגיע לארבעה עשר ימים שהם שני שבועות בעומר ועל דרך זה מונה והולך עד מ"ט יום.

כאן מתבקשת השאלה: מדוע עלינו לספור הן את הימים והן את השבועות? מהי משמעותה של כפילות זו? התשובה לשאלה זו תסייע לנו להבין את משמעותו של מספר הימים המסוים (ארבעים ותשעה) ושל מספר השבועות המסוים (שבעה) של העומר. כפי שידוע לנו, בתורה אין דבר מקרי.

3. **הרב שמשון רפאל הירש, ויקרא כג:טז (הוצאת מוסד יצחק ברויאר - תשמ"ז) – משמעותה של ספירת הימים והשבועות: ספירת הימים משקפת את תהליך ההיטהרות הפיזית; ספירת השבועות מזכירה לנו את השבת, המעידה כי העולם שייך לבוראו.**

והנה ידועה לנו ספירה של שבעה ימים – כגון בזב וזבה (אדם שחווה הפרשה גופנית הגורמת לטומאה); ובדרך כלל זוהי המשמעות של מלאות שבעה ימים בתחום דיני טומאה וטהרה: הוא מבטא את היציאה ממצב של טומאה – ואת סיומו של מצב זה – כדי להיכנס ביום השמיני לדרגה של טהרה. אנחנו סופרים ארבעים ותשעה יום – שהם שבע תקופות בנות שבעה ימים – כדי להיכנס ביום החמישי למצב חדש; הווה אומר: אנחנו מסלקים עד תום את כל התלות בטומאה חושנית – כדי להיכנס ביום החמישי לתחום של חירות מוסרית. מבחינה זו יש הקבלה בין שנת החמישים (היובל) לבין יום החמישים של ספירת העומר. שנת החמישים (היובל) ייסדה מחדש את המדינה היהודית (בהתחדשות הבעלות על הקרקעות)... יום החמישים הוסיף את החירות המוסרית הפנימית... הנחוצים לקבלת תורה.

בהתאם לאמור לעיל, הרי יום החמישים – שהוא היום שלאחר שבע פעמים שבעה ימים – קרוב במשמעותו לרעיון היום השמיני של המילה. נסכם עתה את שני רעיונות הספירה – של שבועות השבתות מזה ושל הימים עד יום החמישים מזה; ויתברר לנו, שהם נובעים משתי המצוות – שבת ומילה – שהן היסוד לעם התורה.

השבת מורה לנו להיכנס לה' בטבע ובהיסטוריה ולקבל על עצמנו את עול עבודתו; והמילה מורה לנו לחתור לקראת טהרה מוסרית על ידי שעבוד הגוף לתורת המוסר של ה'; ושני היסודות האלה הונחו בישראל זמן רב בטרם הוקם לעם תורת ה'. משום כך נספור ימים ושבועות מהקרבת העומר ועד יום מתן תורה; כך נזכור כל שנה את שני היסודות, שהם הנחות קודמות לייעודנו הגדול.

נקודות לסיכום החלק השני:

- ☞ בארבעים ותשעת הימים שבין פסח לשבועות, נצטוונו לספור בפה את הימים ואת השבועות החולפים. מעשה הספירה מבטא את הציפייה שלנו לחג השבועות, שבו קיבלנו את התורה, ואת חשיבותה של התורה בעינינו.
- ☞ ימי הספירה מייצגים תקופה של צמיחה אישית. ספירתו של כל יום מציינת כי ההישגים של כל אחד מן הימים הם כמו עוד לבנה המתוספת למבנה. מבנה זה מייצג את האישיות שלנו עצמנו, שעלינו להכין אותה ולבנותה כהכנה לקבלת התורה.
- ☞ המספר שבע עצמו מייצג את תהליך ההיטהרות מטומאה. שבעה שבועות (כלומר, שבע פעמים שבעה ימים) מייצגים את ההיטהרות האולטימטיבית שעברו בני ישראל באותם ימים במדבר, ואשר גם אנו שואפים לו בימי ספירת העומר.

חלק שלישי: ימי אבלות

בימים שבין פסח ל"ג בעומר (היום השלושים ושלושה לספירת העומר) ממעטים בשמחה (למשל, אין עורכים חתונות ואין מנגנים ונוהגים גם לא להאזין למוזיקה) משום האסונות אשר ארעו לעם ישראל במהלך תקופה זו. יש המרחיבים תקופה זו עד חג השבועות (שהוא היום החמישים לספירת העומר). מה היו אסונות אלו וכיצד אנו מתייחסים אליהם היום?

פרק א. מותם של תלמידי רבי עקיבא**1. תלמוד בבלי, יבמות סב: - תלמידי רבי עקיבא מתו בין פסח לעצרת משום שלא נהגו כבוד זה בזה.**

ר"ע אומר למד תורה בילדותו ילמוד תורה בזקנותו היו לו תלמידים בילדותו יהיו לו תלמידים בזקנותו שנא' בבקר זרע את זרעך וגו'. אמרו: שנים עשר אלף זוגים תלמידים היו לו לרבי עקיבא מגבת עד אנטיפרס וכולן מתו בפרק אחד מפני שלא נהגו כבוד זה לזה והיה העולם שמם עד שבא ר"ע אצל רבותינו שבדרום ושנאה להם ר"מ ור' יהודה ור' יוסי ורבי שמעון ורבי אלעזר בן שמוע והם הם העמידו תורה אותה שעה.

תנא כולם מתו מפסח ועד עצרת אמר רב חמא בר אבא ואיתימא ר' חייא בר אבין כולם מתו מיתה רעה מאי היא א"ר נחמן אסכרה.

2. בראשית רבא סא:ג - רבי עקיבא הזכיר לתלמידיו החדשים להישמר מטעויות העבר: להתייחס לכל אדם באהבה ובכבוד!

אמר רבי עקיבא [לתלמידיו החדשים]: "בניי, הראשונים לא מתו אלא שהיתה עיניהם צרה אלו לאלו, תנו דעתכם שלא תעשו כמעשיהם."

כך מגלה לנו התלמוד כי מותם של תלמידי רבי עקיבא היה גזירה אלוקית שנגזרה עליהם משום שלא נהגו זה בזה בכבוד הראוי. יש להדגיש כי כל אחד מ-24,000 תלמידים אלה היה תלמיד חכם חשוב בזכות עצמו. המגפה שבה מתו כילתה את כל המנהיגות הרוחניות של העם יהודי, והייתה אסון עצום. מדוע היה גזר דינם חמור כל כך?

3. הרב אהרן קוטלר, משנת רבי אהרן, כרך ג', עמ' 17 - העדר הכבוד ההדדי בין התלמידים מנע מהם את האפשרות להעביר באמת את התורה שבעל פה, המדגישה את הפוטנציאל הפנימי, האינסופי של נפש האדם.

ובביאור הדבר נראה בדרך אפשר, דהרי רבי עקיבא היה היסוד לתושבע"פ, ותלמידיו הם הם שעל ידם היתה המסירה לתושבע"פ לדורות, וממילא צריכים להיות אצלם בתכלית השלימות כל המ"ח דברים שהתורה נקנית בהם, דכשחסר זה הנה חסר בעצם קניית התורה, כי אינו מקבלה בכל טהרתה וקדושתה.

ולכך מלבד הדקדוק עם צדיקים כחוט השערה היה בזה הענין, דכין דחסר להם בדיבוק חברים [שהוא א' מהמ"ח דברים], אין תורתם בתכלית הראוי, וממילא לא היו ראויים להיות המוסרים דתושבע"פ לדורות.

וגם דהיה חסר בעצם התורה, דלא היתה במלא טהרתה, ומסירת התושבע"פ לדורות היתה צריכה להיות תורה שלימה בכל עניינה ולכן לא זכו שתימסר תורה על ידם, וזכו בכך דוקא רבותינו שבדרום. וכיון שחיי החכמים תורה כמ"ש הר"מ (הל' רוצח פ"ז ה"א) הרי נחסר מהם עי"ז בעיקר מציאותם והיה מה שהיה.

מחמת האסון הגדול שבמותם של תלמידי רבי עקיבא, הונהגו מנהגי אבילות מסוימים בימי ספירת העומר. יש תפיסות שונות לגבי התקופה המדויקת שבה נוהגים מנהגי אבילות אלה. יש הנוהגים בהם מראשיתה של ספירת העומר ועד ל"ג בעומר, אחרים נוהגים בהם מתחילתו של חודש אייר ועד סיומה של ספירת העומר, ואילו אחרים נוהגים מנהגי אבילות אלו במהלך ספירת העומר כולה.

4. שולחן ערוך, אורח חיים תצג:א-ב – חתונות ותספורת אסורים בימי ספירת העומר.

נוהגים שלא לישא אשה בין פסח לעצרת עד ל"ג בעומר מפני שבאותו זמן מתו תלמידי רבי עקיבא אבל לארס ולקדש שפיר דמי... .

נוהגים שלא להסתפר עד ל"ג בעומר שאומרים שאז פסקו מלמות... .

5. משנה ברורה תצג:ג – מותר להשתדך (המכונה בימינו "להתארס") ולערוך סעודת אירוסין.

מותר לעשות שידוכין ולעשות סעודה...

6. הרב משה פיינשטיין, אגרות משה, אורח חיים, חלק א, סימן קסו – אין להקשיב לכלי נגינה במהלך תקופה זו.

ובימי הספירה יש לאסור בזמרא דמנא.

פרק ב. פרעות ומסעי הצלב

מותם של תלמידי רבי עקיבא לא היה האסון היחיד שארע במהלך ספירת העומר. מאות שנים אחר כך, ארעו בתקופה זו אסונות נוספים לעם היהודי.

1. הרב יחיאל מיכל אפשטיין, ערוך השולחן תצג:א – במהלך מסעי הצלב היו רציחות המוניות בתקופה זו של השנה.

אלו הימים שבין פסח לעצרת, מוחזק אצל כל ישראל זה שנות מאות רבות לימי דין וימי אבל, מפני שבזמן הקצר הזה מתו שנים עשר אלף זוגות תלמידי חכמים תלמידי רבי עקיבא, כדאיתא ביבמות (סב ב) וכולם מתו במיתת אסכרא.

ועוד: ראינו שעיקרי ימי הגזירות בשנות מאות שעברו בצרפת ואשכנז הוו בימים אלו, כמבואר מהפיוטים שעשו קדמונינו על שבתות אלו שבין פסח לעצרת. והם מלאים קינים והגה ונהי.

בעודנו נושאים בעול הצער על מותם של תלמידי רבי עקיבא, שהיה אסון לאומי אמיתי, מוטלת על כל אחד ואחד אחריות לשפר הן את מידותיו והן את לימוד התורה שלו במהלך התקופה של ספירת העומר. נושא זה יידון בשיעור השני בנושא ספירת העומר.

נקודות לסיכום החלק השלישי:

בימי ספירת העומר ארע אסון נורא לעם היהודי, עם מותם של 24,000 תלמידיו של רבי עקיבא במגפה קשה. במשך מספר שבועות, נמחקה כל המנהיגות של העם היהודי. כדי לזכור טרגדיה זו, אנו נוהגים מנהגי אבלות מסויימים במהלך תקופה זו.

בימי ספירת העומר ארעו אסונות נוספים. במיוחד ראוי לציין את הפרעות והרציחות שנעשו ביהודים במהלך מסעי הצלב.

סיכום השיעור

מדוע אנו סופרים את ספירת העומר?

מצווה מן התורה לספור בפה את ארבעים ותשעת הימים שבין פסח לשבועות. המפרשים מסבירים כי מטרת מצווה זו היא להדגיש את חשיבותו של חג השבועות ולבטא את השתוקקותנו ליום שבו נקבל את התורה.

מדוע אנו סופרים מאחד ועד ארבעים ותשע ולא הפוך?

ספר החינוך מסביר כי נחוש ייאוש אם נספור מלמעלה למטה, משום שכך ניווכח בזמן הארוך שנוותר לנו עד שבועות. משום כך, אנו מתחילים את הספירה מן המספר אחד. בנוסף לכך, הספירה מלמטה כלפי מעלה רומזת לכך שספירת העומר מייצגת תהליך של צמיחה רוחנית, שבו כל יום הוא הישג שאפשר להוסיפו להכנה שלנו לקראת שבועות.

מדוע אנו מתאבלים בתקופה זו?

במהלך ימי ספירת העומר, מתו עשרים וארבעה אלף תלמידיו של רבי עקיבא במגפה קשה. אסון זה היווה מכה קשה לעם היהודי, שראה את כל המנהיגות הרוחנית נמחקת בבת אחת, וחווה אובדן גדול - תורתם של אותם גדולי-עולם. בימים אלו אנחנו מתאבלים על-מנת לזכור את האסון הזה.

שיעור זה נכתב על ידי הרב דוד סדלי

ונערך על ידי צוות תוכנית הלימודים של "מורשה"